

YHTEISKUNTAOPIN KOE 12.3.2014 HYVÄN VASTAUKSEN PIIRTEITÄ

Alla oleva vastausten piirteiden ja sisältöjen luonnehdinta ei sido ylioppilastutkintolautakunnan arvostelua. Lopullisessa arvostelussa käytettävistä kriteereistä päättää tutkintotoimikunta.

Yhteiskuntaopin kokeessa keskeisiä arvioinnin kohteita ovat kokelaan oppiaineen oppimäärän asiasisällön tuntemus sekä keskeisten yhteiskuntatiedollisten käsitteiden asianmukainen ja täsmällinen käyttö. Arvioinnin kohteena on myös kokelaan kyky tulkita ja arvioida kriittisesti yhteiskunnallisia ilmiöitä kuvaavaa informaatiota, tehdä siitä päätelmiä sekä vertailla yhteiskunnallisia kysymyksiä koskevia tulkintoja ja ottaa niihin perustellusti kantaa. Moniosaisissa tehtävissä eri osien maksimipistemäärät voidaan ilmoittaa tehtävänannon yhteydessä, mutta vastaus arvioidaan kuitenkin kokonaisuutena.

Tehtävä 1

Vastauksessa pohditaan aihetta esimerkiksi eduskunta- ja kunnallisvaalien kannalta. Vaikutuksina voidaan käsitellä esimerkiksi nuorten kiinnostusta politiikkaan ja yhteiskunnallisiin asioihin sekä nuoria koskevien teemojen näkyvyyttä vaaleissa, ehdokasasettelun muutoksia sekä paineita, joita äänioikeusikärajan lasku voisi luoda muiden ikäryhmien laskulle. Vastauksessa voidaan myös pohtia, miksi uudistus saattaisi jäädä vaille suurta vaikutusta. Päätelmien tueksi esitetään tietoja esimerkiksi nuorten yhteiskunnallisesta osallistumisesta ja kansalaisten vaalikäyttäytymisestä.

Tehtävä 2

Vastauksessa käsitellään sekä kehityksen syitä että sen seurauksia. Yksin asujien osuuden kasvua voidaan vastauksessa selittää muun muassa siitä käsin, miten elintason kohoaminen on vaikuttanut yksin asumisen mahdollisuuksiin esimerkiksi nuorten ja vanhusten kannalta. Vastauksessa voidaan pohtia myös, millaisia elämäntavan ja kulttuurin muutoksia kehitys heijastaa. Vaikutuksina voidaan käsitellä esimerkiksi sitä, miten muutos on vaikuttanut asuntotuotannossa, sosiaalipolitiikassa sekä kotitalouksien kulutuksen rakenteessa.

Tehtävä 3

Tuloerot ovat kasvaneet kuvion osoittamalla ajalla. Kaikkien reaalitytulot ovat kasvaneet, mutta kehitys on ollut eri tuloryhmissä erilaista. Suurituloisimpien reaalitytulot ovat kasvaneet eniten, mutta kasvu on ollut epätasaista. Vastaaja ymmärtää indeksiluvun käsitteen ja lukee kuviota oikein. Reaalitytulojen kasvu selittyy talouskasvulla. Tuloerojen kasvua selittää suurimpien palkkojen sekä mm. pääomatulojen kasvu; nämä vaihtelevat talouden suhdannetilanteen mukaan. Pienituloisten muita heikompaa tulokehitystä selittävät mm. työttömyys, osa-aikatyö ja tulonsiirtojen muita tuloja vähäisempi kasvu.

Tehtävä 4

Vastauksessa tarkastellaan mainittujen tuotteiden hintaan vaikuttavia tekijöitä, esimerkiksi raaka-aineiden ja työn hintaa, tuottajien välistä kilpailua ja tuotteiden verokohtelua sekä kysynnän suuruuteen vaikuttavia tekijöitä, kuten tuotteen laatua. Vastauksessa otetaan huomioon tuotteiden erityyppiset markkinat ja tuottajat (esim. yksityinen ja julkinen sektori hammaslääkäripalvelujen tuottajana). Kyseisten tuotteiden hinnanmuodostusta eritellään Suomen talouden ja yhteiskunnan muodostamassa kehityksessä ja niiden tuntemusta osoittain.

Tehtävä 5

Oikeuskelpoisella kansalaisella on lain suomia oikeuksia ja velvollisuuksia, esim. perustuslaissa säädetyt perusoikeudet. Toimintakelpoisella kansalaisella on oikeus erilaisiin oikeustoimiin, esim. oikeus tehdä kauppaja. Lainsäädäntö rajoittaa toimintakelpoisuutta muun muassa iän (esimerkiksi alaikäisyys) tai aseman (puuttuva toimivalta) perusteella. Perusoikeuksien ja toimintakelpoisuuden rajoittamisesta säädetään lailla. Vajaavaltaiselle voidaan määrätä edunvalvoja, jonka luvan hän tarvitsee suurempiin oikeustoimiin. Käsitteiden ero ymmärretään ja niitä valaistaan esimerkein.

Tehtävä 6

Tehtävässä kuvattu Essi ei ole täysikäinen, jolloin hänen vanhemmillaan on oikeus purkaa tämän työsopimus, jos he katsovat työsuhteesta olevan haittaa Essin koulunkäynnille. Lisäksi hän joutuu olemaan yötyössä, minkä nuorten työntekijöiden työsuojeluasetus kieltää. Työnantajalla on oikeus purkaa työsuhde, jos työntekijä laiminlyö vakavasti tehtäviään, suhtautuu piittaamattomasti työturvallisuuteen tai on toistuvasti päihtyneenä töissä. Työsuhteen purkamisperusteeksi käy myös työntekijän ilmoittamaton seitsemän vuorokauden poissaolo työpaikalta. Työntekijä voi purkaa työsuhteen, jos työnantaja rikkoo raskaasti työsuhteen ehtoja esimerkiksi palkanmaksussa. Vastauksessa tulee esiin irtisanomisen ja työsuhteen purkamisen ero.

Tehtävä 7

Kaikki ovat Euroopan unionin lainsäädäntöä. Direktiivit ovat unionin säätämiä lainsäädäntö-ohjeita, joiden mukaan jäsenmaiden on säädettävä tai muutettava omia lakejaan. Jäsenmaiden on pantava direktiivi täytäntöön tiettyssä määräajassa, mutta kansalliset viranomaiset saavat itse päättää muodoista ja keinoista. Unionin päätökset koskevat tiettyjä yksittäisiä tapauksia. Ne ovat sitovia säädöksiä. Unionin säätämät asetukset rinnastetaan kotimaisiin lakeihin, ja ne tulevat heti voimaan sellaisinaan. Asetus syrjäyttää sen kanssa ristiriidassa olevan kansallisen lain.

Tehtävä 8

Ashton pitää Euroopan ihmisoikeustilannetta hyvänä ja edelleen kehittyvänä, mitä osoittaa muun muassa EU:n saama Nobelin rauhanpalkinto. Ojasen mukaan Euroopan velkakriisi on vaarantanut ihmisoikeudet erityisesti eteläisen Euroopan kriisimaissa. Vastaus pohtii kirjoittajien asemaa ja sen mahdollista heijastumista heidän tulkintoihinsa. Vastauksessa käsitellään Maastrichtin sopimuksen vaikutusta kansalaisten perusoikeuksista säätämiseen Euroopan unionissa. Perusoikeuksiin kuuluu muun muassa liikkumisvapaus, ääni- ja vaalioikeus, oikeus diplomaatti- ja konsuliapuun ja oikeus kääntyä unionin oikeusasiamiehen puoleen. Vastauksessa tulevat esiin myös unionin kansalaisten yhdenvertaisen kohtelun periaate sekä unionin pyrkimykset edistää kansalaisten aloitteellisuutta ja lisätä viranomaisten toiminnan julkisuutta.

Tehtävä +9

Väestöllinen huoltosuhte selitetään lasten ja eläkeikäisten määräksi suhteessa työikäisiin (yleensä 100:aa työikäistä kohti). Huoltosuhteen kehitys 1865–2011 luetaan kuviosta oikein, ja kehityksessä kiinnitetään huomiota myös siihen, miten lasten ja eläkeikäisten osuudet muuttuivat tuona aikana. Huoltosuhteen kehityksen vaikutusta maan talouskehitykseen eritellään esimerkiksi sen kannalta, mitä työikäisten väestöosuuden muutos merkitsi tuotantoedellytysten muutoksille ja kysynnälle tuona aikana. Lainauksissa havaitaan eroja esimerkiksi siinä, pidetäänkö Suomen väestön tulevaa ikääntymistä hyvin vakavana talouden uhkatekijänä ja millaista talous- ja veropolitiikkaa pidetään parhaana huoltosuhteen muutoksiin varauduttaessa. Vastauksessa pohditaan lainauksen esittäjän ja julkaisuforumin merkitystä kannanoton tulkinnan kannalta.

Tehtävä +10

a)

Ehdokkaat hyödynsivät aktiivisesti sosiaalista mediaa, äänestäjät kuitenkin seurasivat vaalikampanjoita enimmäkseen perinteisistä tiedotusvälineistä. Ainoastaan pieni osa valitsijakunnasta seurasi aktiivisesti sosiaalista mediaa. Kokelas viittaa vastauksessaan taulukoiden tietoihin. (3 p.)

b)

Kokelas voi käsitellä esim. eduskuntavaaliehdokkaiden tarvetta saada näkyvyyttä itselleen sekä sosiaalisen median etuja ja haittapuolia kampanjoinnissa ottaen huomioon, että eduskuntavaalit ovat henkilövaalit. Hyvässä vastauksessa voidaan kiinnittää huomiota myös siihen, että osa perinteistä mediaa toimii paikallisesti ja alueellisesti ja vaalit käydään vaalipiireittäin, mikä korostaa paikallismedian merkitystä. Sosiaalinen media on luonteeltaan avoimempaa, ja se mahdollistaa ehdokkaille ja heidän näkemyksilleen helpomman pääsyn julkisuuteen ja lisää tasavertaisuutta. Sosiaalinen media antaa myös uudenlaisia mahdollisuuksia poliitikoille tuoda näkemyksiään esille vaalien välillä, kansalaisten keskustelulle, erilaisten yhteisöjen muodostumiselle sekä poliittiselle aktiivisuudelle. (6 p.)